

Rivista Italiana di Studi Catalani

La *Rivista Italiana di Studi Catalani*, pubblicata con periodicità annuale in formato cartaceo, è la prima e unica rivista scientifica italiana di catalanistica, finalizzata allo studio e alla riflessione critica sulla cultura catalana in ogni sua manifestazione, nel segno della più ampia interdisciplinarietà. Patrocinata dall'AISC, di cui accoglie l'espressione culturale, è aperta alla comunità scientifica e accademica internazionale e si propone come strumento di diffusione della ricerca individuale e di gruppo, nazionale ed estera, d'incoraggiamento del confronto a livello sovranazionale su temi di ricerca nell'ambito della catalanistica, a partire dalla tradizione epistemologica consolidata per favorire l'avanzamento dei metodi d'indagine e delle conoscenze e per promuovere il rinnovamento della ricerca nel settore attraverso il dialogo costante con altre aree disciplinari. Accoglie contributi scientifici originali e inediti a tema libero (articoli, note, recensioni) e proposte per la sezione monografica di carattere filologico, letterario, linguistico, artistico, storico e culturale in senso lato, con estensione temporale dalle origini alla contemporaneità.

Indicizzazione nei database internazionali:

ANVUR (Classe A).

NSD – Norwegian Register of Scientific Journals, Series and Publishers (Level 1).

Menció de la Delegació del Govern de la Generalitat de Catalunya a Itàlia 2015.

Direzione scientifica

Patrizio Rigobon (Università "Ca' Foscari" di Venezia), Maria Teresa Cabré (Presidente della Secció Filològica dell'Institut d'Estudis Catalans - IEC e Universitat Pompeu Fabra, Barcelona), Claudio Venza (Università degli Studi di Trieste).

International Advisory Board

Lola Badia (Universitat de Barcelona), Enric Bou (Università "Ca' Foscari" di Venezia), Kálmán Faluba ("Eötvös Loránd" Tudományegyetem, Budapest), Maria Grossmann (Università degli Studi dell'Aquila), Jaume Martí Olivella (University of New Hampshire, Durham, NH), Joan Ramon Resina (Stanford University, Stanford, CA), Roser Salicrú i Lluç (Institució Milà i Fontanals, C.S.I.C., Barcelona), Tilbert Dídac Stegmann (Goethe-Universität, Frankfurt am Main), Giuseppe Tavani (Professore emerito, La Sapienza - Università di Roma).

Direzione editoriale

Veronica Orazi (Università degli Studi di Torino)

Redazione

Gabriella Gavagnin (Universitat de Barcelona), Elena Pistolesi (Università degli Studi di Modena e Reggio Emilia), Barbara Greco (Università degli Studi di Torino), Silvia Grassi (University of Oslo), Linda Lisino (webmaster e web designer).

Università degli Studi di Torino

Dip.to di Lingue e Letterature Straniere e Culture Moderne

via Verdi 10 – I-10124 Torino

tel. +39 011 6702000 fax +39 011 6702002

veronica.orazi@unito.it

<http://www.ediorso.it/rivista-italiana-di-studi-catalani.html>

Pubblicazione periodica annuale registrata presso il Tribunale di Alessandria al n. 32/2015 (4 maggio 2015) ISSN 2279-8781 ANCE 206402

Direttore Responsabile: Lorenzo Massobrio

Rivista Italiana di Studi Catalani

6 (2016)

Edizioni dell'Orso
Alessandria

Volume edito a cura di V. Orazi e P. Rigobon

pubblicato con contributo di fondi:

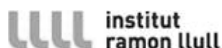

Università
Ca' Foscari
Venezia

Università di Torino

Dipartimento di Studi Linguistici
e Culturali Comparati

La Rivista Italiana di Studi Catalani è patrocinata da:

UNIVERSITÀ DEGLI STUDI DI TORINO

Generalitat de Catalunya
Govern della Catalogna
Delegazione in Italia

© 2016

Copyright by Edizioni dell'Orso s.r.l.

via Rattazzi 47 – I-15121 Alessandria

tel. +39 0131 252349 fax +39 0131 257567

e-mail: info@ediorso.it

<http://www.ediorso.it>

Realizzazione editoriale e informatica: ARUN MALTESE (bibliotecnica.bear@gmail.com)

È vietata la riproduzione, anche parziale, non autorizzata, con qualsiasi mezzo effettuata, compresa la fotocopia, anche a uso interno e didattico. L'illecito sarà penalmente perseguibile a norma dell'art. 171 della Legge n. 633 del 22.04.1941

ISSN 2279-8781

ISBN 978-88-6274-000-0

Indice

MARCELLA CICERI	
<i>Il cielo delle Meraviglie. Un'altra incursione nel "Fèlix" di Ramon Llull</i>	1
PILAR ARNAU	
<i>Indicadors lingüístics de la ironia verbal en textos escrits paratextuals: alguns exemples del corpus prologal de Josep Maria Llompart</i>	25
GASPAR JAÉN I URBAN – MARCO LUCCHINI	
<i>Milà 3 – Barcelona 3: arquitectura als anys '60</i>	55
SEZIONE MONOGRAFICA	
<i>Les formes de la ironia en la literatura catalana de preguerra</i>	77
FERRAN CARBÓ	
<i>Les primeres bèsties de Pere Quart</i>	79
BRAD EPPS	
<i>L'extensió i l'escissió de la mirada colonialista: la ironia a les 'impressions viatgeres' d'Aurora Bertrana</i>	99
MÒNICA GÜELL	
<i>Aproximació a un estudi de la ironia en Salvat-Papasseit</i>	121
GONÇAL LÓPEZ-PAMPLÓ	
<i>Per a un estudi de la ironia en Gaziél: una visió literària</i>	135
RECENSIONI	
<i>Història de la literatura catalana, dirigida per À. Broch, Literatura medieval (I) Dels orígens al segle XIV, (II) Segles XIV-XV, (III) Segle XV, L. Badia dir.,</i>	

Barcelona, Enciclopèdia Catalana - Editorial Barcino - Ajuntament de Barcelona, 2013-2015, 543 pp., 487 pp., 494 pp. (V. Orazi), pp. 153-156; Ramon Llull, *Libro de le bestie. Traduzione veneta trecentesca*, edizione critica e note a cura di M. Ciceri, introduzione di P. Rigobon, Alessandria, Edizioni dell'Orso, Bibliotheca Iberica 1, 2015, 185 pp. (V. Orazi), pp. 157-159; Pere Villalba i Varneda, *Ramon Llull vida i obres. Volum I. Anys: 1232-1287/1288. Obres: 1-37*, Barcelona, Elsa Peretti Foundation - IEC, 2015, 1001 pp. – Pere Villalba i Varneda, *Ramon Llull escriptor i filòsof de la diferència. Palma de Mallorca 1232-1316*, Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona, 2015, 595 pp. – *Il lullismo in Italia: itinerario storico-critico. Volume miscelaneo in occasione del VII centenario della morte di Raimondo Lullo. In memoria di Alessandro Musco*, a cura di M.M.M. Romano, Palermo - Roma, Officina di Studi Medievali - Edizioni Antonianum, 2015, XXVII-482 pp. (P. Rigobon), pp. 160-165; Raimondo Lullo, *Il libro dell'Amico e dell'Amato*, introduzione di F. Torralba Roselló, traduzione e note di F. D'Amato, Qiqajon, Bose (Biella), 2016, 148 pp. (P. Rigobon), pp. 166-171; *La letteratura francescana. Volume V. La mistica. Angela da Foligno e Raimondo Lullo*, a cura di F. Santi, Milano, Mondadori - Fondazione Lorenzo Valla, Scrittori greci e latini, 2016, LII-452 pp. (P. Rigobon), pp. 172-174; Francesc Alegre, *Obres de ficció sentimental. Requesta, Raonament, Somni i Faula de Neptuno i Diana*, edició i estudi a cura de G. Pellissa Prades, Alessandria, Edizioni dell'Orso, Bibliotheca Iberica 3, 2016, 236 pp. (G. Sabaté), pp. 175-179; Raimon Casellas, *Dark Vales*, translated from Catalan by A. Yates and edited by E. Bosch, Sawtry (Cambs), Dedalus, 2014, 206 pp. (P. Rigobon), pp. 180-183; Víctor Català, *Solitudine*, prefazione di F. Ardolino, traduzione di U. Bedogni, Roma, Elliot, 2015, 231 pp. (P. Rigobon), pp. 184-188; Vicent Andrés Estellés, *La gioia della strada. Poesie scelte*, traduzione di G. Pelegi, J.D. Martínez, R. Tomás e G. Zirilli, prologo di J. Pérez Montaner, Alessandria, Edizioni dell'Orso, Studi e Ricerche 137, X-213 pp. (C. Calvo Rigual), pp. 189-192; Joan-Elies Adell, *La Tercera Illa. Poesia catalana de l'Alguer (1945-2013)*, Barcelona, Edicions Saldonar, 2013, 318 pp. (P. Rigobon), pp. 193-194; Joan Veny, Mar Massanell, *Dialectologia catalana. Aproximació pràctica als parlars catalans*, Barcelona - Alacant - València, Universitat de Barcelona - Universitat d'Alacant - Universitat de València, 2015, 397 pp. (K. Faluba), pp. 195-197; *Norma, ús i actituds lingüístiques. El paper del català en la vida quotidiana*, C. Sinner, K. Wieland eds., Leipzig, Leipzig Universitätverlag, Études Linguistiques / Linguistische Studien 12, 2015, 178 pp. (V. Orazi), pp. 198-201; Francesc Serés, *La piel de la frontera*, Barcelona, El Acantilado, 2015, 336 pp. (J. Zarco), pp. 202-203; Nora Albert, *lletra menuda / scritto piccolo / small letters*, traducció italiana de V. Orazi, traducció anglesa de R.J. Cooper, Eivissa, Bolàfia Postals, 2015, 115 pp. (M. Escandell-Tur), pp. 204-206.

RIVISTA ITALIANA di STUDI CATALANI 6/2016 - ABSTRACTS

Marcella Ciceri, *Il cielo delle Meraviglie. Un'altra incursione nel "Fèlix" di Ramon Llull*, pp. 1-24.

Edizione del *Llibre del çel* compreso nel *Llibre de les meravelles* lulliano realizzata sui manoscritti Biblioteca Apostolica Vaticana Vat. Lat. 9443, Societat Arquelògica Lulliana di Palma Sel6 e Londra British Library ms. Add. 164289; e della traduzione veneto-italiana trecentesca basata sul manoscritto veneziano Biblioteca Nazionale Marciana ms. It. II 109 (5044).

Parole chiave: Ramon Llull, *Llibre de les meravelles*, *Llibre del çel*, traduzione veneto-italiana trecentesca.

Edition of the *Llibre del çel* in the lullian *Llibre de les meravelles* based on the manuscripts Biblioteca Apostolica Vaticana Vat. Lat. 9443, Societat Arquelògica Lulliana of Palma Sel6 and London British Library ms. Add. 164289; and of the venetian-italian translation of the XIVth c. based on the venetian manuscript Biblioteca Nazionale Marciana ms. It. II 109 (5044).

Key words: Ramon Llull, *Llibre de les meravelles*, *Llibre del çel*, venetian-italian translation XIVth c.

Pilar Arnau i Segarra, *Indicadors lingüístics de la ironia verbal en textos escrits paratextuals: alguns exemples del corpus prologal de Josep Maria Llompart*, pp. 25-54.

La ironia és una figura retòrica que ha tingut una interpretació tradicional durant quasi dos mil·lennis. La pragmàtica ha introduït nous significats a la ironia. A més, ha afegit nous elements de discussió i de valoració. La ironia verbal acostuma a ser fàcil de reconèixer, però la ironia en textos escrits és molt complexa. Els indicadors lingüístics de la ironia en textos escrits són encara un fenomen poc estudiat en l'àmbit de la catalanística. Els textos prologals de Josep Maria Llompart són una font d'indicadors de la ironia escrita.

Paraules clau: ironia, pragmàtica, indicadors lingüístics, textos prologals, Josep Maria Llompart.

Irony is a figure of speech which has had a traditional interpretation for nearly two thousand years. Pragmatics has introduced new meanings for irony. It has also added new elements for discussion and assessment. Verbal irony is usually easy to recognize but irony in written texts is very complex. In Catalan studies, linguistic indicators of irony in written texts are still a rarely studied phenomenon. The prologue texts of Josep Maria Llompart are a source of indicators of written irony.

Keywords: irony, pragmatics, linguistic indicators, prologue texts, Josep Maria Llompart.

Gaspar Jaén i Urban, Marco Lucchini, *Milà 3 – Barcelona 3: arquitectura als anys '60*, pp. 55-76.

A partir del 1949, quan la cultura catalana començà a recuperar-se de la desfeta de la Guerra Civil, Barcelona prengué Milà com a referència per a modernitzar la seva arquitectura. Els contactes entre arquitectes foren continuats, les solucions plantejades s'enriquieren mútuament i els resultats conformen un dels millors episodis de l'arquitectura italiana i catalana del segle XX. Com a exemple que il·lustra aquesta influència estudiem tres edificis milanesos i tres edificis barcelonins.

Paraules clau: arquitectura, urbanisme, Barcelona, Milà, segle XX.

Since 1949, when Catalan culture has begun to recover from the disasters of the Civil War, Barcelona looked to Milan as a reference for modernising its architecture. Contacts between the architects from both cities were constant, the solutions proposed mutually influenced them and the

result is one of the best episodes in both Italian and Catalan building design in the 20th Century. As an example to illustrate this relationship we compare three buildings from Milan and three from Barcelona.

Key words: architecture, town planning, Barcelona, Milan, 20th century.

SEZIONE MONOGRAFICA

Les formes de la ironia en la literatura catalana de preguerra, a cura di Patrizio Rigobon

Ferran Carbó, *Les primeres bèsties de Pere Quart*, pp. 79-97.

El present article revisa l'ús de la ironia en el segon poemari de l'escriptor català Pere Quart, *Bestiari* (1937). L'estudi, primer, situa l'obra en l'evolució de l'autor, especialment en els seus inicis, i, a més, el relaciona amb la tradició literària dels bestiaris. Després, des dels plantejaments teòrics de la ironia, es fa un seguiment i comentari de diferents poemes de l'obra. Finalment, com un exemple de la ironia hipertextual, es contrasta i analitza, des de la paròdia i la sàtira, el poema *Vaca suïssa*, de l'autor, a partir del text previ *La vaca cega*, de Joan Maragall.

Paraules clau: ironia, *Bestiari*, poesia, Pere Quart.

This article reviews the use of irony in *Bestiari* (1937) the second book of poems by the Catalan writer Pere Quart. First of all, the study focuses the work in the evolution of the author, especially at the beginning of his career, and also relates to the literary tradition of the books of animals. Then, under the theoretical point of view of irony, it tracks and reviews the work of various poems. Finally, as an example of hypertextual irony, it contrasts and analyzes from parody and satire, the poem *Vaca suïssa* by this author, referring also to the previous text *La vaca cega*, by Joan Maragall.

Key words: irony, *Bestiari*, poetry, Pere Quart.

Brad Epps, *L'extensió i l'escissió de la mirada colonialista: la ironia a les 'impressions viatgeres' d'Aurora Bertrana*, pp. 99-119.

Paradisos oceànics (1930) i *El Marroc sensual i fanàtic* (1936), els dos textos més importants d'Aurora Bertrana, estan marcats per la ironia pròpia de la producció colonialista –i anticolonialista– occidental. Aquesta ironia, tan situacional com narratològica, es nodreix d'un intricat joc de postures i persones en el qual l'extensió de la 'mirada' colonialista i orientalista –el seu afany de conèixer, penetrar i ocupar un espai altre– és escindida, múltiples, per abundants complicacions, contradiccions, complicitats i crisis de consciència. Les 'impressions' que informen els dos llibres de viatges 'exòtics' d'Aurora Bertrana, tan distants de la ruralia catalana cantada pel seu pare Prudenci, evidencien una intrincada –i irònica– tensió entre, d'una banda, els ideals d'igualtat, llibertat i fraternitat de l'humanisme europeu i, de l'altra, les realitats de domini, control i 'distinció' del colonialisme europeu.

Paraules clau: viatge, colonialisme, orientalisme, ironia, complicitat.

Paradisos oceànics (1930) and *El Marroc sensual i fanàtic* (1936), Aurora Bertrana's two most important texts, are marked by an irony that is characteristic of Western colonialist –and anti-colonialist– production. This irony, at once situational and narratological, thrives on an intricate interplay of positions and persons in which the extension of the colonialist and orientalist 'gaze' –its zeal to know, penetrate and occupy another space– is split, multiply, by an array of complications, contradictions, complicities and crises of conscience. The 'impressions' that inform the two 'exotic' travel books by Aurora Bertrana, so distant from the Catalan countryside extolled by her father Prudenci, evince an intricate –and ironic– tension between, on the one hand, the ideals of equality,

liberty and fraternity of European humanism and, on the other, the realities of domination, control and distinction of European colonialism.

Keywords: travel, colonialism, orientalism, irony, complicity.

Mònica Güell, *Aproximació a un estudi de la ironia en Salvat-Papasseit*, pp. 121-134.

Aquest article pretén analitzar els jocs irònics a *Poemes en ondes hertzianes* de Joan Salvat-Papasseit, posar a la llum els lligams entre erotisme i ironia a *L'irradiador del Port i les gavines*, *El poema de La rosa als llavis* i, finalment, oferir uns tastets irònics dels escrits salvatians sobre poetes i poesia, i una mica d'autoironia en algunes proses.

Paraules clau: Joan Salvat-Papasseit, ironia, Avantguarda, poesia catalana, segle XX.

In this article, we will analyse the ironical games in *Poemes en ondes hertzianes* of Joan Salvat-Papasseit, we will lighten up the link between eroticism and irony in *L'irradiador del Port i les gavines*, *El poema de La rosa als llavis*, and, at last, we will offer ironical samples of Salvat-Papasseit's writing about poets and poetry, and some self-irony in his prose.

Keywords: Joan Salvat-Papasseit, irony, Avant-garde, Catalan poetry, XXth century.

Gonçal López-Pampló, *Per a un estudi de la ironia en Gaziell: una visió literària*, pp. 135-150.

L'obra en llengua catalana d'Agustí Calvet, més conegut pel seu nom de ploma, Gaziell, ha estat especialment divulgada i llegida durant les darreres dècades. Els tres títols cabdals (*Tots els camins duen a Roma*, *Meditacions en el desert* i *Quina mena de gent som*) s'han reeditat diverses vegades, amb una recepció notable que, en el primer cas, abasta des del mateix moment de la publicació original fins als nostres dies. Al marge d'aquests tres llibres concrets, Gaziell ha estat reivindicat per la seua faceta de periodista, i sovint se l'ha comparat amb escriptors contemporanis (com ara Stefan Zweig) que, com ell, van ser testimonis del món convuls de la primera meitat del segle XX. Tanmateix, s'ha subratllat la seua dimensió pública, periodística i de pensament, més que no els elements estrictament literaris. En aquest article ens proposem de posar l'accent en els aspectes estètics i compositius dels seus textos, més que no les derivades ideològiques, socials o fins i tot biogràfiques que se'n poden extraure. En particular, ens centrem en la ironia, la qual pot constituir un punt de referència profitós i representatiu des de dos punts de vista. En primer lloc, la reflexió sobre la ironia aplicada a l'enunciació i a la dimensió semàntica del text ens aporta llum sobre l'actitud intel·lectual i la concepció de l'escriptura (l'*ethos* irònic i la ironia del destí). En segon lloc, l'estudi de la ironia verbal ens ajuda a apreciar altres aspectes de la tècnica de Gaziell, menys explorats encara que els anteriors.

Paraules clau: assaig, memòries, dietaris, ironia, literatura catalana contemporània

The Catalan works of Agustí Calvet, best known after his pen name, Gaziell, have been read thoroughly during the last decades. The main three books (*Tots els camins duen a Roma*, *Meditacions en el desert* and *Quina mena de gent som*) have been published several times, and they have been appraised as noteworthy contributions (the first one since the first edition until now). Besides, Gaziell have been claimed to be a very important journalist and his memoirs have been compared to contemporary authors as Stefan Zweig. Both witnessed the tumultuous world of the first half of the xxth century. However, Gaziell is better known as a leading figure of journalism, even as a thinker, rather than a writer. In this paper we aim to emphasise the aesthetic and compositional features of his writings, instead of ideological, social or biographical aspects. Mainly, we will focus on irony, which may be a keystone for a further study from two points of view. First, the reflection on irony regarding discourse and semantics guides us on Gaziell's intellectual attitude and his conception of literature (the ironic *ethos* and the irony of fate). Secondly, the analysis of verbal irony will make us aware of other aspects of his technique, even

less studied than the previous ones.

Keywords: essay, memoirs, diaries, irony, contemporary Catalan literature